

Magyar úttörők a Dolomitokban

AZ AKROBATIKUS ALPINIZMUS 1860 körül született. 1860 előtt csak ismeretlen nevű vadászokról tudunk, kik 1854-ben a Cadore-i Dolomitok Peralba hegyét mászták meg. 1857-ben az angol John Ball először mászta meg az Ampezzo vidéki Pelmo hegyet, tisztán turistáskodásból. Az igazi és rendszeres hegymászások megszakítások nélküli sorát azonban a német Paul Grohmann nyitja meg, ki 1863 augusztus 9.-én a hegyi-lakó Francesco Lacedellivel mászott fel a Cortina fölötti „Tofana di Mezzo“ hegyre. Ettől fogva a különböző nemzetek egymás között versengve folytatják a híres hegymászások szakadatlan sorát. Mesterek és mestereiket társáryaló tanítványok tökéletesítik az alpinizmus technikáját és a hegymászás varázsa a Dolomitok köré vonzza az egész világ lelkes hegymászóit. Jellemző erre az egyik leghíresebb vezető, Agostino Verzi tulajdonát képező emlékkönyvecske. Az egyik lapon a piemonti Guido Reynek, az alpinizmus híres mesterének nevével találkoztunk, aki egyéb munkái közt az „Akrobatikus alpinizmus“ című könyvet is megírta, mely az erről a tárgyról szóló könyvek legszebbjeinek egyike. Mellette látjuk a „Cuore“ (Szív) halhatatlan szerzője fiának, Ugo de Amicis-nak nevét. A következő lapon Magyarországot Eötvös Rolanda és Ilona nevei képviselik, s mindjárt ezek alatt Albert belga király aláírása látható. Tovább forgatva a lapokat, Philimore, Witzenmann, Jankovics és sok más híres hegymászó és alpinista írónak nevével találkozunk.

Nem rekordfutás volt ez, kronométerrel a kézben, amit hatalmas tömegek biztatása és tapsa kísért, hanem a csöndes és éppen ezért nemes verseny valami különös fajtája, melynek indító rugói a bátorság, az önmehtagadás, a világos értelem, akaraterő, férfias és kitartó jellem voltak. Ebben a versengésben méltóképp képviselték Magyarországot báró Eötvös Lóránd, valamint Rolanda és Ilona nevű lányai.

Mielőtt alpinista vállalkozásairól beszélnénk, szükséges előrebocsájtani, hogy a Dolomitok hatalmas, hozzáférhetetlen és ellenségesnek látszó sziklatömbjein az éles szem közelebből már fedez fel kicsi, lépcsőszerű kiszögéléseket, átjárókat, repedéseket, s ezek a

hegy — mondhatnók — sebezhető pontjai, amerre a gyakorlott és bátor ember utat törhet magának. A kapaszkodásra alkalmas pontok megjelölésére a szaknyelvben egész sor kifejezés alakult ki. Példaképpen a „cengia“-t, azaz „övet“ említem: így neveznek olaszul egy lépcső- vagy párkány-szerű kiszögellést, ami sokszor tenyérnél nem szélesebb, de átjárónak fel lehet használni újabb kapaszkodási hely keresésénél. Fontos, hogy a láb biztosan támaszkodjék a sziklán, ezért itt posztóból készült spárga-talpú cipőket, olaszul „pedule“-ket használnak. Abban az időben, amikor Eötvös bárót is ott találjuk az úttörők sorában, még vasszőges cipőket használtak, s ezért a hegymászás sokkal nehezebb és veszélyesebb volt.

Báró Eötvös első útját, legalábbis amit az alpinizmus évkönyvei is följegyeztek, 1877 július 21.-én tette meg. Ekkor a Val Fiscalinában levő, a Dolomitok egyik legtekintélyesebb (3094 méter magas) csúcsát mászta meg Innerkoffler Mihály és József vezetők kíséretében. Ez a hatalmas és büszke csúcs uralja az összes többi csúcsot. Úgy is hívják „Croda dei Toni“ azaz „a mennydörgések sziklája. Eötvös két vezetője már két évvel előbb feljutott oda, de a vállalkozást azóta nem kísérelték meg újra. A jégborította, ijesztő, igen meredek, néhol ötvenöt fokos, s még az alágördülő kövek miatt is veszélyes szakadékközben kapaszkodtak felfelé és a szétágazáson túljutva, elértek a csúcsot. A kapaszkodás erre annyira veszélyes, hogy később elkerülték a szakadékközön keresztül vezető „utat“ s más kapaszkodót kerestek.

Ugyanabban az évben vezetőjével, Innerkoffler Mihállyal, Eötvös megmászta a Cima Cadini-t, ami a San Lucano-i Cadini-k között a legmagasabb (2839 méter) s így ő volt az első nem bennszülött, aki ide följutott. Az út először igen meredek és fáradságos szakadékközben vezet fölfelé, majd állandóan sziklás területen éri el a csúcsot. Ez a csoport legmagasabb csúcsa, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik.

Két évvel később, 1879-ben, Eötvös báró Innerkoffler vezetővel másodikként mászta meg a Val Fiscalinában levő Cima Undicit. Ez az első világháborúban vált nevezetessé, amikor az olasz hegyivadászok ott igen merész utat készítettek, amely a hegy északi lejtőjén vonul végig kétezeröttszáz—kétezerhatszáz méteres magasságban. Ugyancsak 1879-ben, július 26.-án mászott fel Eötvös báró Innerkoffler Mihály vezetővel elsőnek a Val Fiscalinában a Cima Uno ormára (2699 m.)

Legszebb győzelmét Eötvös báró azonban 1884 július tizenkilencedikén aratta, amikor elsőnek mászta meg Innerkoffler József vezetővel a 2709 m. magas Cortina-i Croda da Lago csúcsot. Abban az időben ezt csodával határos vállalkozásnak tartották.

Hatalmas, igen meredek, ha nem is egészen függőleges falu bástya, széles, csupasz sziklásávokkal, melyeket a párkányok fehéres szalagjai szakítanak meg, a tetején két légies, rideg, mondhatnám dacos hangnyelv: ez a Croda da Lago. Nevét a lábánál elterülő kistótól kapta.

Ha látcsóval vizsgáljuk a csupasz sziklásávokat, egymás tetejébe rakott szikláfalakat látunk, mint ahogy a várat építik föl ter-

mészkő-tömbökből. Ha a párkányok szélesebbek volnának, Dante Purgatoriumának lépcsőzeteire gondolnánk, ám a sziklafalak általában szorosan emelkednek egyik a másik felett. A párkányok talán vannak olyan szélesek, hogy egész talpunkkal rátámaszkodhatunk s így vizsgálódhatunk, hogy hol van valami kiszögellés a további kapaszkodáshoz. De csak alig egy-kétszer találunk valami kis, laposabb területet, ahol megpihenhetünk. A hegy tetején pedig a két torony olyan merészen szökik az ég felé, hogy már látcsövön keresztül nézve is szinte szédülés fogja el az embert. Érthető tehát, hogy századokon keresztül azt hitték, hogy a várat bevenni nem lehet, hogy a csúcsot emberi láb sohasem fogja érinteni. 1884 július 19.-én Eötvös Lóránd báró és Innerkofler József merészen nekivágtak az örült vállalkozásnak; megtörték a varázst és megmutatták az utat. És azóta sok más hegymászó követte a példát s jutott föl a csúcsra. Eötvös ügyessége abban mutatkozott meg, hogy rögtön átlátta, hol az ellenség sebezhető pontja. Ő tudni illik oldalba támadott. Elindulva a tótól, ahelyett, hogy egyenes irányban szállt volna szembe a hegygyel s küzködött volna a szakadékközök megbízhatatlan szikláival, módot talált arra, hogy könnyű terepen jusson föl oda. Mesteri oldálvágás!

Maga az út a mai felfogás szerint nem nehéz; nehéz pontja azonban mégis van. Majdnem minden ilyen szikla közt vezető „útnak” megvan a maga híres szakasza: egy kőlap, egy előredülő szikla, valami síma szirt, valami hasadék. Ennek az Eötvös útnak „kőlapja” van. Emlékszem, hogy ezelőtt pár évvel elterjedt Cortinában a hír, hogy az egyik vízmosás mélyén két fiatal alpinistának, egy jegyespárnak az összezúzott holttestét találták meg. Hogyan történt a szerencsétlenség? Bizonyára a kőlapról zuhantak le.

A hegytető egyik sarkán kőrakás van, mely takarja s védi az orkánok ellen azt a duplafalú ólomszelencét, amelyben a csúcs emlékkönyvét őrzik. Sok dátum és név alatt hegyével fölfelé irányuló nyilat látunk, ezzel a megjegyzéssel: „Eötvös út”. Tudni illik ezen történik a megmászás. Nem mindenki írja helyesen a nevet; egy cortinai vezető szokta mondani, hogy most már a Croda da Lago-ra kapaszkodók számára az egyetlen probléma az, hogy hogyan kell írni az Eötvös nevet.

Ez az út nem tartozik ma már a transzcendentális, hatodfokú nehézségek közé. Meg lehet tenni anélkül, hogy szökeket kelene a sziklába verni vagy kötél-kengyelt vonni, s nem is kell az embernek hegymászó bajnoknak lennie. A szikla jó, a fogódzkodók biztosak. 1884-ben azonban a hegy megmászása az alpinizmus legnagyobb vállalkozásai közé tartozott még; első úttörőjének érdeme tehát mit sem veszített nagyságából, mint ahogy Columbus dicsőségét sem homályosíthatja el az a sok gőzhajó, ami utána kelt át az óceánon.

A Croda da Lago csúcsra vezető Eötvös-utat felfedezője oly kitűnő érzékkel választotta meg, hogy az máig is megmaradt a csúcsra kapaszkodók — hogy úgy mondjam — országútjának. Ha más semmit nem is tesz, Eötvös már így is méltó helyet biztosított volna Magyarországnak az akrobatikus alpinizmus hódításainak tör-

ténetében. Am ő nemcsak, hogy folytatta munkáját, hanem kedvet ébresztett lányaiban is az alpinizmus iránt, kiknek vállalkozásait máig is a legvakmerőbbek közé sorolják.

1896-tól fogva Eötvös érdeklődése főleg a Cadini di Misurina hegycsoport felé fordul; az ő és lányai tevékenysége folytán az Eötvös név szorosan hozzá-kapcsolódik e hegycsoport legismertebb csúcsaihoz: a Cadin di Misurina, Cimo di Croda Liscia, Cadin della Neve, I Gemelli, Cima Antonio Giovanni, Campanile Antonio Giovanni, Il Gobbo és a Torre del Diavolo csúcsokhoz.

A Cadin di Misurina-t (2651 m.) Eötvös és lányai először 1896 augusztus 31.-én mászták meg, Pietro és Giovanni Siorpaes, valamint Innerkofler József vezetőkkel, s útjukra egyenesen a hasonló nevű tótól indultak el.

Ugyanebben az évben Eötvös báró két lányával és Pietro Siorpaes, valamint Innerkofler József vezetőkkel elsőnek mászta meg a Cimon di Croda Liscia sziklát (2570 m.), s amikor a társaság feljutott a hegytetőre, csak nagynehezen tudott ott ülőhelyet találni; annyira „hegyes” a csúc.

Eötvös tudós volt alpinista kirándulásai közben is. Ad. Witzenmann a Cadini di Misurina csúcsokról írt és a Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins-ben 1902-ben megjelent egyik visszaemlékezésében elmondja, hogy Eötvös két lányával, Gio. Siorpaes és Ag. Verzi vezetőkkel, 1902 augusztus 6-án a Cresta Longa csúcsot főleg azért mászta meg, hogy tisztázza Witzenmannak néhány a Cadin della Neve keleti csoportjában fekvő szikla szerkezetére vonatkozó kételyét.

Mindezen törekvéseért Eötvös megérdemelte, hogy neve örök időkre hozzáfűződjék azokhoz a hegyekhez, ahol tevékenységét kifejtette. 1902 szeptember 10.-én Ad. Witzenmann és Innerkofler József felkapaszkodtak a Cima Cadini délkeleti csúcsára és ezt Eötvös csúcsnak keresztelték el (Cima Eötvös). Witzenmann erről így ír: „Diesen Gipfel habe ich für würdig gehalten, den Namen Eötvös ewig in den schönen Bergen zu behalten, in welchen sein Träger seit einem Vierteljahrhundert erforschend und erschliessend tätig ist. Knüpft sich doch dieser Name an die Ersteigungsgeschichte der berühmtesten Dolomitenzinnen, des Zwölfers, Elfers der Croda da Lago, und anderer mehrerer, der Mehrzahl der Gipfel in der Gruppe der Cadinispitzen selbst.“

Az Eötvös-csúcs, 2837 méterével, a Cadini-csoport második legmagasabb csúcsa és a Cima Cadini mellett emelkedik, melytől a magason fekvő, de mély bevágás, Forcella Alta, választja el. Oda egy jégfödté, meredek szakadékköz vezet. Maga a csúcs egységes sziklatömb, oldalai mindmégannyi meredek sziklafal — ebben a csoportban a legfélelmetesebbek.

Eötvös azonban már túl korosnak és súlyosnak érezhette magát ahhoz, hogy újabb veszélyes vállalkozásokba fogjon. 1900-ban Ag. Verzi vezető könyvecskéjébe ugyanis ezt írta: „Mindahhoz a dicsérethez, amit Agostino azoktól kapott, akik magukat rájabízták, csak annyit akarok hozzáfűzni, hogy ötvenkét éves és kilencven ki-

lós vagyok. Agostinot tehát nemcsak mint pehelysúlyúak és hölgyek vezetőjét illeti dicséret, hanem mint a nehézsúlyúak vezetőjét. is. 1900 július 17.-én."

EÖTVÖS LÁNYAI az apa méltó tanítványainak bizonyultak. közben azonban az alpinizmus előre nem sejtett fejlődésnek indult; lassankint a leghajmeresztőbbnek látszó nehézségeket is legyőzték. s a hegymászók a legvakmerőbb utakat törték maguknak a Dolomitok oldalában. Ebben a versenyben Rolanda és Ilona bárónők méltóképen vették ki részüket. Itt csak két, az alpinizmus történetében igen nevezetes vállalkozásukat akarom megemlíteni: vagyis első útjukat a Tofana di Roces-re, melyet a déli falán másztak meg 1901-ben és a Torre del Diavolo-ra vezető első útjukat, melyet légi úton értek el 1903-ban.

A Tofana di Roces déli fala — magassága és szédületes meredeksége folytán — egyike a legméltóságteljesebbeknek a Dolomitok sziklái között. Hat óra kell ennek a hatszáz méteres útnak a megtételére, mely állandóan igen merészen, szinte a levegőben lógó sziklákon vezet fölfelé. Az Eötvös út eleinte széles szakadékközben, majd egész függőleges, sőt előredülő sziklákon halad a nagy szikla-amfiteátrumig, ahol aztán balra kanyarodik. Nem követhetem lépésről lépésre azt az utat, amit Antonio Berti turisztikai kalauzában részletesen leír, csak annyit akarok megjegyezni, hogy az út egyik legnehezebb pontján, a híres keresztezésnél, a hegymászonak egy függőleges sziklafalon kell előre jutnia, alatta hatszáz méteres mélység, kezeivel apró kiugrásokba kapaszkodik, lábai keskeny párkányra támaszkodnak s biztonságáról — amennyire lehet — a vezető gondoskodik, aki guggolva éppen hogy meg tud húzódni három egymás után következő kis mélyedésben. Avatatlanok számára szinte ironikusan hangzik az idevonatkozó szakszerű leírás: „balra egy kis kiszögellés jelzi a nagyszerű keresztezés kezdetét, mely egy hatszáz méteres sziklafal fölött vezet."

Evvel az igen merész vállalkozásukkal Rolanda és Ilona bárónők felírták az Eötvös nevet a Dolomitok azon hegycsoportjára, mely az apa legszebb teljesítményét őrző csúcstól, a Croda da Lago-tól. északra zárja le a Cortina-i medencét.

A Torre del Diavolot először 1903-ban mászták meg: ez merészen főlésző csúcs, melynek már a neve sem valami biztató, mert azt jelenti: Az ördög tornya. Az előző évben a bárónők, vezetőjük kíséretében, elsőként kapaszkodtak föl az e mellett levő sziklacsúcsra, amit furcsa alakja miatt „il Gobbo" azaz a „Púpos"-nak hívnak. De az ördögtoronyra, mely ettől csak tizenhét méternyire van, senkinek sem sikerült még följutnia és, noha a leghíresebb vezetők s a legelszántabb alpinisták végig tanulmányozták minden oldalát, egyenes úton lehetetlennek látszott oda följutni. Miután tehát a csúcs közvetlen megmászása lehetetlennek látszott, az Eötvös bárónőkből, Dimai, Verzi és Siorpaes vezetők közül álló társaság elhatározta, hogy a levegőn keresztül, vagy ahogy mondani szokás, légi úton igyekszik azt elérni. Vittorio Varale „Hegymászók" című könyvében így írja le ezt az utat: „A Gobbo, azaz a „Púpos" tete-

jére jutva, mely az Ördögtoronynál alacsonyabb s attól valamivel több mint tizenöt méternyi távolságra van, két napon keresztül avval kísérleteztek, hogy áthajítsanak az Ördögtoronyra egy vékony kötelet, melynek egyik végén ólomgolyó volt s melynek a csúcs másik oldalán az Ördögtorony lábához kellett lecsúsznia, ahol aztán az ott várakozó vezető egy sziklatömbhöz erősítette. Miután a kísérletet siker koronázta, az első kötelet egy vastagabbal helyettesítették s azt kifeszítették a Púpos és az Ördögtorony között. Az acélizmú s közmondásos bátorságáról híres Dimai számára aztán már semmi sem volt átjutni a túloldalra; társai pedig követték őt. Így sikerült lábbal érinteniök a szűz csúcsot.

És ez marad tíz éven keresztül a csúcs elérésére az egyetlen út. Tíz évvel később Dülfer és von Bermuth-nak sikerült oda sziklán följutniok, mégpedig a közben már szintén megmászott közeli Torre Leo-ról, az igen nehéz terpesz-mászás segítségével.

HA SZIGORÚAN VESSZÜK, a Dülfer-út születése is részben magyar érdem: Dülfer tudni illik ezt az utat úgy tudta teljessé tenni, hogy közben, 1907-ben, a budapesti Pauer János feljuttat a mellette levő toronyra, amelyet apjáról Torre Leo-nak nevezett el.

A Torre del Diavolo-hoz kapcsolódik Jankovics Marcel neve is. Másodiknak ő mászta meg, szintén kötélátvetéssel, mégpedig pár nappal az első-út után. (V. ö.: J. M. „Sasfészek“, Budapest 1906, 42 és köv. l.). Az ólomgolyót, amit Jankovics készített és használt, jelenleg a budapesti Alpesi múzeumban őrzik. Jankovics alpinista tevékenysége felöleli az összes Alpokat; egyik kedvenc területe azonban a Dolomitok volt. Többek között ő mászta meg társaival elsőnek a cadorei Dolomitokban fekvő „Campanile S. Marco“-t (1906).

Teljesség kedvéért meg kell még említenem, hogy az alpinizmus legnagyobb és legnehezebb hódításai történetében egy másik magyar névvel is találkozunk, mégpedig a Zsigmondyéval. Zsigmondy Emil Bécsben született és könyvei németül jelentek meg, de családja magyar volt. Fiatalon halt meg a Dent de Mijében, kötélszakadás következtében. Zsigmondy a világ egyik legkiválóbb alpinistája volt; a Dolomitokban is sok vakmerő úthoz kapcsolódik a neve. Ő a „vezetőnélküliek“ gárdájához tartozott, akik egyedül szállnak szembe a hegyekkel, avval az eltökélt szándékkal, hogy vagy győznek vagy meghalnak.

DEGREGORIO OTTONE